ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу 19 новембра 1894. БРОЈ 50.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 40 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЈЕВРОПИ у АМЕРИЦИ, на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Приплате шаље се у главној књижници непосредно администрацији „Гл. Црногорца“ на Цетиње, или отправницима новца на коју драго пошту; а може је и поручије; може се претплатити преко г. *Пера Ромадановића*, кн. пр. агента у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузму не потпуна, 7 новчића од реда на први пут, а за сваки други пут по 5 новчића. За огласе веће и на дуже времене попусти се.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 18 новембра.

Болијест и смрт Александра III биле су привукле на себе главну пажњу [illegible]; сад је друга [illegible] при томе догађају у политичком свијету. Заборавио се и јапанско-кинески рат; није се обраћала никакова пажња на предстојећу француску експедицију на Мадагаскар, и т. д. И ка то вријеме појавило се једно крупно ново питање, које сада, послије смрти Великог Цара, заузимље прво мјесто.

Лорд Розбери, предсједник и наслједник Гладстонов у либералном кабинету енглеском, држао је један говор, који је дисао симпатијама према Русији и Француској, дочим није ни споменуо ни Њемачку ни тројни савез. То је био као знак, једна чисто[illegible] како од органа либералне, тако консервативне странке. Енглеска штампа једнодушно тражи споразум и приближење са Русијом и Француском. Просто, говори се о новом тројном савезу.

Што више, „Standard“ некадашњи велики пријатељ тројног савеза, хладнокрвно доноси, да су дни тројног савеза набројени, и да се Њемачка налази сада у истом положају, који је недавно заузимала Француска, т. ј. засвијем усамљена у Јевропи, јер не само Италија, него и Аустро-Угарска, да траже нове политичке путеве.

Лондонски лист основа тај свој нови поглед на извјештајима, што прима из Бечa од свога дописника, који тврди, да су политички кругови у Бечу врло узнемирени положајем, што је заузео садашњи енглески премијер. лорд Розбери, према Русији и Француској, и да горко жале, што ће држање Њемачке према Енглеској принудити, може бити, ову, послиједњу, да наговори Италију, да изађе из тројног савеза. Само уредништво „Standarda“ иде даље још од свога дописника, и прорече излазак из тројног савеза не само Италије нego и Аустро-Угарске.

Наводећи ово, „Н. Времја“ мисли, да нема ничега невјероватног у томе, да у Бечу као и у Риму помишљају о повратку себи слободе радње и међународнијем односима. По нашим мисмисотичким гласовима из Њемачке, рекло би се, да [illegible] царевини унутра пријети врло блиска опасност, ако не распад!

Догађаји ће показати — наставља петроградски лист — у колико су основани немир и жалбе бечких политичких кругова. До данас је познато само, да је лорд Розбери држао бесједу у Гајдгоју веома пријатељску Русији и Француској. Као симптом, ово има довољно важан значај, али догађаји још нијесу показали, како су се одазвали тој бесједи у Паризу и у Петрограду. Истина може се одма тврдити, да су рјечи младога енглеског примјера произвеле најпријатнији утисак у обијем пријестоницама, али „рјечи“ у подобнијем случајевима нијесу довољне, потребито је, да иза њих слиједи и „дјело.“

И само тада, кад не остане ни мало сумње у искрености лондонског кабинета, настаће вријеме, да се просуђује питање о изгледима даљег постојања тројног савеза. Ми држимо, — завршује „Н. Времја“ — да то још није дошло, и да аустријски политички кругови мало хитају заборавити познату причу о мишима, које су покушали [illegible] на лађе, којој пријети пропаст. Тројни савез још постоји, ако ће и на артији, и разлагати о усамљености Њемачке још је рано.

Тако се сваку из Петрограда лондонским листовима.

ПОГРЕБ ЦАРА АЛЕКСАНДРА.

Иностране високе особе. Петроградски листови доносе списак владајућих и краљевских особа, које су стигле на иностранства на погреб блаженопочившем Цару; тај списак по избученом реду гласи:

1. Крајцарог Аустријски Карл-Лудвиг.
2. Принц Алберт Алтенбургски.
3. Престолонаслједник Енглеске Краљевић лорд Керингтон.
4. Принц Лудвиг Баварски.
5. Принц и Принцеса Баденски.
6. Престолонаслједник Принца Алберта Прусијски, регентска војводства Брунштајнског, адјутант фељ. Кренгел.
7. [illegible] и Принцеса Валијски, Енглеска престолонаслједник пар.
8. [illegible] новна, Војвотиња Виртембершка.
9. Војвода Алберт Виртембершки, престолонаслједник Краља Виртембершког.
10. Престолонаслједник Великог Хесенског-Дармштадски грчко Отрад.
11. Велики Војвода Хесен-Дармштадски.
12. Краљ и Краљица Грчка с Принцом Ђорђом.
13. Краљ Данске с Принцом Валдемаром.
14. Престолонаслједник Краљевске Шпањске — Војвода Алба.
15. Наслједни Принц Италијанске Виктор-Емануил.
16. Војвода Јоркски, син Енглеског Престолонаслједника.
17. Престолонаслједник Војводе Кумберландског, високорођени грчо Грете.
18. Наслједни Принц Луксембуршки.
19. Војвода Мекленбург-Шверинске.
20. Престолонаслједник Великог Војводе Мекленбург-Стрелицког.
21. Наслједни Принц Олденбуршки Фридрих Август.
22. Престолонаслједник Краљевске-регентинске Надерландске генерал грчо Дјумонт.
23. Принц Хенрих и Принцеса Ирена Пруска.
24. Наслједни Принц Румуњски Фердинанд.
25. Војвода и Војвотиња Саксен-Кобург-Готска.
26. Принц Фридрих-Август Саксонски.
27. Краљ Александар Српски.
28. Престолонаслједник Краља Српског Принц Савести (Краљев брат.).
29. Престолонаслједник Франц. Републике (нијесу на свијет).
30. Краљ Никола Црногорски.
31. Принц Карол Шведски.

Нијесу Принц се очекује.

Белгијски, Бразилски, Кинески, Португалски, Сјеверо-Амерички, Турска и Јапанска влада именовале су своје сталне посланике у Петрограду за своје изванредне посланике при погребу.

Представништво Француске. Изванредно представништво Француске Републике састављено је из сљедећих особа:

1. Начелник главног штаба француске војске генерал де Вуадефр.
2. Вице-адмирал Жерве.
3. Генерал Борјуе, начелник главне свите Предсједника републике.
4. Генерал барон Сорме, командир артилерије 4-га корпуса.
5. Контра-адмирал Салвадуг-де-Ламорне.
6. Капетан 1-га ранга Жордје.
7. Пуковник де-Торен, командир 11-га пјешачког пука.
8. Пуковник [illegible] кирасирског пука.
9. Капетан 2-га ранга Жермени.
10. Потпуковник Анер.
11. Капетан Пчеен-де С. Морал.
12. Лајтнант Бетје.
13. Капетан де-Шетеле.

Војске иностране депутације.

1. Аустријска.
2. Баварска.
3. Белгијска.
4. Германска.
5. Данска.
6. Пруска.

* * *

Француски вијенац. Француска је послала на гроб Александра III много вијенаца. Та су вијенци били изложени у француском посланству у Петрограду. Од јутра до ноћи најотмјенија особа одиле су да прегледају ту случајну залеђу. Ту је било од сребрнијех вијенаца до вијенаца од најотмјенијех цвијећа, послијеих почињуће од предсједника Републике до лица непознатијех у Русији, које су баш дјела полажити свој прилог љубави и поштовања на гроб руског Цара. Вијенци Великог-Војводе Владимира-Петровича одликују се богатством, величином, лепотом и простотом. У свијетла француска вијенца одликују се елегантнијом и укусом.

Осим драгоцјенијех и дивнијех вијенаца из Париза, има их још врло прекрасних и значајнијех из осталијех градова Француске, по департаментима и појединијех особа. Петроградски листови потпуно их описују.

Има их толико, да се не могу ни набројати, и они су толико величине, што се објашњава тијем, што на захвалу вијенце носе у процесији.

Вијенац француске штампе био је одношен у Петропавловску цркву свечано у 10 сати ноћу, особитом помпом, — у су састављали уредници првијех петроградских листова, г. г. Суворин („Н. Времја“), Нотович („Новости“), др. Гемалијус („Хералд“) и Комаров („Свјет“), уз пратњу дописника француских листова и представника осталијех руских листова, а положен је на десном стубу, до данског вијенца Предсједника француске Републике.

Петроградски сабор био је заузет вијенцима, који у неколико редова носе о решетки испред иконостаса, о унутрашњем

турском, и проздрла живјет српских витезова.

То је било обичај између 25 и 26 септембра године 1371, а бојиште оно и данас Турци зову: „Срб-сандаги“ (Српска погибија).

У боју на Марици погибе и сам краљ Вукашин и брат му Угљеша, а Турци за тим подјарствише све јужно источне земље српске.

Кад погибе краљ српски Вукашин Мрњавчић, наслиједи га син му, дотадашњи Краљевић, Марко Мрњавчић са својим браћом Дмитром и Андријом. Та с тога, што је Марко Мрњавчић у истину био краљевић, краљевски син, остаде он у народу дјечјем само — Краљевић Марко. Али у науци историјској Марко је, по смрти очевој, познат само као „краљ Марко“ а тако се и он сам звао и потписивао.

Марко се закрали одма послије боја на Марици, нити године. Но истом што ће се краљевић Марко закрали, господари западних српских земаља, три брата Балшића, оцијенише од Маркова очевина Призрен и Хвосно (приморско-шпањску област). А над године 1379 умрије Ђурађ Балшић, тада сјеверни српски господари изиђе Лазар Гојбљановић и зет му Вук Бранковић, оцијеше Призрен и Хвосно са својом, правом Србијом. Годину касније (1380) Балшићи престоше од Марка и вас турску област. Над остатком Вукашинова краљевства краљевише краљ Марко све до своје смрти, а престоница му бјеше град Прилип у Мађедонији.

Погибијом на Марици сва јужна српска господари, па и саме царске грчке и бугарске, потпадоше под врховну власт турског султана и објеснише се, да ће Турцима давати неки мали данак, а у рату и нешто војске, или сва унутрашња управа земље остаде им слободна. Да ли је и краљ Марко одмах потпао под турску врховну власт, или је од ода неизвјесно слободну земљу — то се не зна. Но зна се, да је и Марко касније био турски витешке (васал).

Отуда народни предања називају Марка „турским удворицом.“

Али, у истину, од свих турских васала, једини Краљевић Марко није стварно признавао туђину и моћ, него је сваку силу силом суђбином и краљевско готовом посједовао. Ту нам на сваком кораку свједочи баш исто народно предање, а још јасније то свједочи — историја. Јер: главни је услов свакој државној самосталности — финансијска независност. А кад се поуздано, да је Краљевић Марко сваки свој издатак новцем са натписом: „По милости бога благовјерни краљ Марко.“ А као турски васал Марко не само да не би смио носити свог новца, без изричног турског одобрења, него би још и војском својом морао помагати Турцима у свим бојевима њиховим. Међу тим данас већ нико не сумња, да Марко није помагао Турцима ни у једном њиховом рату против Срба и српских земаља: ни год. 1380 у боју на Дубрачници, ни год. 1385 на Савру, ни год. 1387 на Плочнику, ни год. 1389 на Косову, па ни у каснијим турским нападајима на Србију год. 1391 и 1392. Својим краљевским положајем и својим личним јунаштвом Марко је био задао Турцима толико страх, да нијесу смјели ни помислити, да употребе силу Маркову против његове браће Срба.

Ето зашто не бјеше Марка на Косову.

Али за то бјеше Марка свуда и на сваком мјесту, гдје је требало бранити нејаке од силних, гдје год је требало рећи истину и правду, гдје год је требало сазвјетити српски збрег на могилу и пожарат Лазу и Косово. За свих времена и заслуга својих Марко је толико омиле народу, да су о њему још за живота пјесме и причали читави чуда од јунаштва. А у тому од пет столјећа српски народ је у Краљевићу Марку одлично себе самог, са свим врлинама и манама својим. И од свих је Срба и Христа нити је било, нити има Србина, који би у народним животу остављо тако силну, непогрешиву успомену и кога би народ тако памтио и славио, као што памти и слави Краљевића Марка.

Слава Марковa пронесе се и данас широм свега свијета. Марка хвале и славе све земље и сви народи. За Марка се отимају и својатају га шест сусједних народа: Срба, Хрвата, Словенаца, Бугара, Румуна и Арбанаса, па чак и Турци пјевају да га потурче! Али несумњиво је и доказано је јасно као сунце, да је Марко био — Србин од Србина. И, заиста, као што је св. Сава Немањић најсјајнији Србин, тако је Краљевић Марко најомиљенији — најсјајнији Србин.

* * *

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

500 ГОДИШЊИЦА МАРКА КРАЉЕВИЋА.

Кад ово године 1355 пресиђу српски цар Душан Силни, разуздане непријатељи српски разграбише и међу се распарчаше царство Душаново. Од тада владаху југоисточним дијелом српског царства неколико самосталних господара. Но над свима уздиже се краљ Вукашин Мрњавчић, отац српскога јунака над јунацима — Краљевића Марка. Ови јунаци господари мишљаху у заједи и спрали са господарима сјеверних и западних земаља српских. Али и тако усамљени они непрестано пута нападаше Турке. Осиромашени и окрабрени тим ранијим побједама, сви јунаци господари српски, а на челу им краљ Вукашин и брат му, деспот Јован Угљеша, прегоше да суђају силном турску војску, и утаборише се при ријеци Марици, код Чрмјенских Лугова, дан хода испод Дрјеновиђом (Једреном). И ако то бјеше само јунска српска војска, опет је она била много јача и одабранија од турске војске. И Турци већ поручише краљу Вукашину, да ће му се повјерити и да ће му пријати данак, само ако их остави с миром. Али, док се вијећаху ти преговори, Турци обиђе пријеваром непријатељске српску војску, те у ноћи забуни и помрчини погибоше силни Срби, нијесу од турског мача, али много више, што се сами међу се поклаше. Порез је био тако страшан, да се још и данас помиње „мутна Марица,“ која се тад замутила краљу српском и

личним јунаштвом Марко је био задао Турцима толико страх, да нијесу смјели ни помислити, да употребе силу Маркову против његове браће Срба.

Ето зашто не бјеше Марка на Косову.

Али за то бјеше Марка свуда и на сваком мјесту, гдје је требало бранити нејаке од силних, гдје год је требало рећи истину и правду, гдје год је требало сазвјетити српски збрег на могилу и пожарат Лазу и Косово. За свих времена и заслуга својих Марко је толико омиле народу, да су о њему још за живота пјесме и причали читави чуда од јунаштва. А у тому од пет столјећа српски народ је у Краљевићу Марку одлично себе самог, са свим врлинама и манама својим. И од свих је Срба и Христа нити је било, нити има Србина, који би у народним животу остављо тако силну, непогрешиву успомену и кога би народ тако памтио и славио, као што памти и слави Краљевића Марка.

Слава Марковa пронесе се и данас широм свега свијета. Марка хвале и славе све земље и сви народи. За Марка се отимају и својатају га шест сусједних народа: Срба, Хрвата, Словенаца, Бугара, Румуна и Арбанаса, па чак и Турци пјевају да га потурче! Али несумњиво је и доказано је јасно као сунце, да је Марко био — Србин од Србина. И, заиста, као што је св. Сава Немањић најсјајнији Србин, тако је Краљевић Марко најомиљенији — најсјајнији Србин.

* * *

колонама по поретањем им дешавањима, и по видовима цвеће између прозора!

Број вијенаца је огромни.

Гроб блаженопочившег Цара приуготљен је у средњем дијелу цркве, редом с гробовима блаженопочивше Царице Марије Александровне и Цара Александра Николајевића, његовијех родитеља.

* * *

Петропавловска Црква. У Петропавловској цркви сахрањују се чланови Царске Куће од како је основан Петроград. Основао је цркву Петар Велики, и прва камен основни положен је 30 маја 1714, на дан његова рођења. Архитектор је био Трезини. У 8 година се црква отворила. Г. 1723 био је довршен звоник. Мозаичко је накитио Баружев, а довршили су га по његовијем цртежима Московски умјетници Трифон Малков и Иван Тељега. Иконе су сликали Московски живописци Андрија Маркуљев са друговрсним. Иностранци умјетници наслиједили су видове и сводове цркве. Из нутра је црква била готова 1733, а те године је била освећена на дан крста у присуству Цариће Ане Јановне. Црква је тада била највеличанственија у Петрограду; са звоником у висини 56 хвата, а по тој висини звуномље седмо мјесто међу највисочијим грађевинама у свијету. У звоник је три пута гром ударио, 1735, 1745 и 1756, без штете у унутрашњости цркве.

Црква је врло богата; особито ризница драгоцијех одежда. Зидови су цркве застрти ратнијем трофејима из времена ратовања са Турском и са Пољском. Црква је била реставрирана 1848 г. под управом архитекта Монферана. У њој су сахрањене све царске особе, осим Петра II, који је сахрањен у Архангеловској цркви у Москви. Има више од двадесет мраморнијех гробница, а у цркви је сахрањено у све 55 особа. Иначе се налазе у видовима бронзане плоче са натписима. Прва је била сахрањена малолетна кћерка Петра Великог, Јелисавета Катерина.

* * *

Чин погреба Царева. На дан укопа у великодушној цркви изутра владала је тишина, само се чуо глас свештеника, који је читао поврх главе Великога Цара. Читаво море пресвијетлости талазило се по свом великом простору, те се страном разлијевало по цијелом застрту црном задњаком, а страном одсијевало од сјајног натфалта. Над посљедњијем сан дувом дизало се небо од сребрног бровата, које велике одсијевајући, као да је била земља сва брилијанта. А свуда тих одсијевају сви носити дијаманти, рубини и сафири са царевијех регалија и многобројнијех одличја страних и домаћијех, што све бијаше пословно ово мртвачко сврше!

До 10 ура су били већ на окупу у цркви високи предворци чинови, чланови државног савјета, министри, сенатори, генерал-гувернери, гувернери, предводници племства, војска начелство и по три официра од сваког пука. У том броју присутнијех били су и римско-католички митрополит Казловски, високи-суфраган Семјон и представник англиканске цркве.

Пред црквом је била почасна страна хусарског пука. Војска, што је имала одати посљедњу почаст мртвацу, била је по тврђави, на Тројицкој пјаци и на обалама Неве.

У 10½ сати ушао је Цар и Царица са свијем странијем Владарима и Краљевима, са Великим Кнежевима и В. Кнежевима, Краљ дански, Краљ грчки, Престолонасљедник Енглеске и Кнез Црногорски, као власници руских пукова, били су у руским мундирима. Митрополит Палладије са свештенством изашао је из олтара с крстом на сусрет Цару и Царици. На је одма одпочела литургија. По литургији је слиједио опијело, на ком су учествовали уз Митрополита Палладија архијепископ Финландски Антоније, епископ Кишињевски Викентије, епископи Г'ерман и Марсел и јеромонах епископ Никандар и Новгорски. Овај сабор архијерејах и преко двоје архимандрита и протојереја у матрици свијем су опијело. Пуни тужне хармоније мијеси, по дубине душе дирајући, проносили су силан, јаносан ужас. Дубоки басови пресе прос' јечјеј сводове и јечаја гласови, чисти као сребрни ходају се у висину и тамо нестају. „Вјечнаја памјат" разлијеше се чин потпуно, час тужно лагано, доа ојечаше по пуноме, а побожни присутни настојаше шапћуће „Вјечнаја памјат." „На посљедње мјесто мје" при приступу Царице мртвачком сандуку шаоте, с ким је она тако срећна била; али је у њој нешто умрло, нешто преорећено, нешто нови свијет, који Цар, који се мјестом и чином побјеђа ко, по иностранијем шлемови и сва царска опијелија. Генерали дигоше са сандука покров, и понијеше га у олтар; на доношење покојника. Царица је још једином проговорила себи пут до свог супруга, горко плачући. Цар је такођер отирао нешто пута суза. Побожна тишина владала је, а пута суза на очи многоме. Митрополит обиђе око главе упокојеног Цара посвећено каменом са Тројице; а млади Цар га покри царским порфиром. Из нова поче пјевање. Хор пјевача иде испа и пјева „Свјети Боже," па архимандрити и Архијереји с Митрополитом. Цар са Великијем Кнежевима подигао је мртвачки сандук и понијеше га на гробу, покрај споменутијех родитеља. У гроб, застрт пријеђом, дворски гренадири спустише сандук. Митрополит свршио је посљедњи обред над њим и посуо га земљом, па Цар; то исто учинише и сви присутни Краљеви и Кнежеви. На овог пријеђом покрише сандук. Још се једном чуло тужно „Вјечнаја памјат" мало сводова пјевачијех. На пријеђе укопа пјева прво на свој престоници разлијегала су се звона са свијех цркава а грмљава топова, и опраштајна салутиња гроктала су јаки послије тужне свечаности. По ово је поче Цар пјевао на пјесме вјечнога мужа поздравила га је народним химном „Боже Царје Храни." На тврђави опустише поретку заставу и истакнуше обичну на сво поноћ. Војска се отуда разилазила својим кваририма уз свирале музике.

Свечаност се завршила у 4 сат.

* * *

У Паризу. На дан погреба и у Паризу је била велика свечаност. Као из Париза јављају из улице од Залесијевог Двора до руске цркве стајала је огромна маса свијета. Велико одјељење војске свију редова оружја, а највише пријеђе пјешадије, маширало је са заставама свијем у цркву. Дан је војска марширала на пјаци Јенијеве био је силан свијет. Били су шутки облаци на небу; и почетак мртвачко пуцање из топова, од којих се натра свјетлуцала а дим небу дечао и чуло слику правно. — Пресједник републике међу тим био је отишао у руску цркву. С ким је у колима сједио предсједник сената и један представник предсједништва комора. Уз кола је била народа. Пред пријеђем је дочекао предсједника републике руски отправник послова. Дипломатски кор, у ком су били високи пјемци, њемачко, аустријско, румунско, српско и а др. посланства, сви министри, генерали и адмирали, многобројни високи свију виших власти међ' ко' су били присутни и у потпуној свој. Послије парастоса, Казимир Перије у пратњи свију великодостојника и страних представника пође на гробље и поче се дешавати пјеваше. Десно од предсједника стајао је руски отправник послова Г'рс. Комаданти су пролазили с обореном главом, а мијеша с обореним сабљама и заставама поред предсједника. Свијет је виђао: „Живјела Русија! Живјела Француска!" Звона су звонила: топови пуцали; војска бијаше, пролазећи поред предсједника републике свирала је најмилијеме марсељезу и руску химну. — Улице су биле оивичене јаким заставама; на многим кућама видјело су се руске и француске заставе у знаку: сенат, вијећнице и касарнице, друге судови, оперу, позоришта — све је то било затворено.

* * *

Из Београда су отиравали на дан Царева погреба сљедећа телеграми у Петроград:

1. Од Српског Новинарског Удружења г. Г'рву министру спољашњијех послова.

„У часу, кад се тијело Великога Цара Миротворца предаје матери земљи, српско новинарско удружење изражује своју дубоку тугу и заједно с цијелијем руским народом прелива тонде суза бола на великим губитком свенародног Словенства."

2. Од одбора босанско-херцеговачких емигранта Ц. В. Цару Николи II.

„Одбор босанско-херцеговачких емигранта у име цијелог народа Босне и Херцеговине, на данашњи тужни дан, подноси Његовом Величанству изјављања своје велике жалости за блаженопочившим Великим Александром III, најјачим заштитником Срба Босне и Херцеговине."

3. Од Српске Уједињене омладине Ц. В. Цару Николи II:

„Над отворенијем гробом племенитог Цара Александра III уједињена српска омладина приноси горке суза и моли Свемогућег, да дух увијешеног Миротворца окријепи и даље чини пријатеља српског народа."

У унутрашњости Краљевине по свијем варошима држани су парастоси на дан Царева погреба и грађанство је слало телеграме сучешћа са мноштво потписа.

У нашој „Слободи" читамо:

„На дан сахране пок. Цара руског Александра III [illegible] и грађанства држали су свечани помени на архијерејском служби у сад саборној цркви.

На сва пријеђе службе од 4 јутру до подне били су сва радња затворена, главне улице варошке биле су оивичене јаким заставама.

Службе и опијелу присуствовало је многобројно грађанство свију редова и свију вјерозакона, високи-чиновници и официри. Цркве су биле пуне свијета. Послије архијерејске службе наставио је опијело а по свршетку истога, држао је владика нишки г. Иносентије прикладан говор у коме је нашао заслуге пок. Цара за свој народ, за словенство и човјечанство.

Нишка пјешачка дружина „Пирана" пјевала је на служби и опијелу."

У самом Београду на дан погреба Царева слиједе је парастос високо руско посланство. „Дневн. Лист" пише: „На служби и парастосу учествовао је митрополит Михаило уз асистенцију владике Мелетија, архимандрита, протојереја и многобројног свештенства. На хору је пјевало пјевачко друштво Корнелија Станковића. Црква је била дупком пуна свијета из свију редова грађанства. Осим грађанства присуствовали су парастосу Краљ Отац, министри, дипломатски кор, и остали великодостојници војни и цивилни. На пријеђе службе и парастоса биле су сва дућани затворени, а пјеше заставе бјеху истурене високо на свима кућама. Нарочиту пажњу привлачио је на се вијог трговине г. Марко М. Марковића. У надгоду бјеше мноштво мртвачке одар, по врх свега дна блаженопокојног цара Александра, поврх одра дође вијенаце у знак изражаја и сва простор бјеше у цвијећу. На подножју слике бјеху мирсалим отвореним сјајним Његоша:

„Благо оном по девијем мјесу,
Ко се рађа и радује."

О БОЛЕСТИ ПОКОЈНОГ ЦАРА.

Писмо проф. Захарина. О тому болјести блаженопочившег Цара „Московске Новости" донесе сљедеће писмо проф. Захарина:

„Јануарска шетња без сумње ослабила је здравље Царево, али ово неће није било потпуно: Цар је силно ослабио од велике зиме на крс у августу 1893 год., а за тијем све јесени је страдао од грозничавог бронхита, час слабијег, час јачег; јануарска шетња била је трећим наступом ове болјести; а не говорим ни о томе, што су постојано напрезање у занимању и отуда слиједећи недостатак сна постепено нитиснили здравље Царево.

„У почетку јануарске шетње, кад сам ја прво био позван, да лијечим Његово Величанство, сваки дан, разумије се, чекали су ме мијеша и микроскопска испитивања. Прва 3—4 дана примјетила се незнатна колчина бјелањчевине, као што обично бива код оштрим грозничавим болјестима, али није било тако знатијех цилиндара (и цилиндри и бјелањчевина прво су знаци запаљења бубрега, неорита;) за тијем је бјелањчевина нестала, за пријеме ниже од недјеље дана није се појављивала, исто тако и цилиндри. Осим лица, која су потписивали свакодневне булетине, т. ј. ја ја, тјелесног хирурга Гирша и дра Вјелминовића, констатирали су помоћника професора Вјелајева и Трубачева. Срце је било нормално, и његова радња, као што се види из булетина свакодневних, на ово пријеђе била је задовољавајућа.

„Од мјесца јануара до 9 августа, кад сам ја опет био позван, Цар се није налазио под мојом лијечијем. За ово ово пријеђе ја сам само један пут имао срећу видјети Цара 2 јуна, кад ме удостоји аудијенце, да саслуша мојешће о болјести Великог Кнеза Ђорђа. Пре сарастку аудијенце Цар, ком су уопште тешка била дисајна мишићења, дао ми је неколико минута времена, да се упознам са његовим здрављем, и да му пред саслушам. Показало се сљедеће: апетит добар, варење хране не сасвијем правилно (а сам показао нужне мјере, и тога је нестало, као што сам казао, у августу, довео ј пред здравље, срце нормално и радња му задовољавајућа, мала кашаљ вјеро од пеницилног катара, обичног при пушењу; Цар је сврнуо (имена оном, навео је био у Москви у јануару 1893), само велико је било жеља; сан добар, глава га не боли,

---

Кад се родио Краљевић Марко, ту се не зна. Али се зна, кад и гдје је погинуо Марко.

Прије равних 500 година румунски војвода Марко разби турског султана у боју на Ровинама. Уз Бајазита, а против Марка, борили се тада и српски вјесали Бајазитови: српски деспот, Високи Стефан Лазаревић; браћа Дејановићи, Константин Жегљановац и Драгиш, господари јужне Македоније, и — Краљевић Марко. Дуго времена неки вјешали је ово српске витезе, да бјежаху против крста. Марков савременик, живописац Високи Стефана, каже: „Сви су они с Мусулмани били, не по својој вољи, него по невољи, као што и говоре о блаженом Марку, да је казао Константину: „Ја желим и Бога молим, да пријеђа нама буде помоћник, па макар ја при погинуо у овом боју."

И, збиља, жеља му се испунила: у боју на Ровинама међу јачим погибе Краљевић Марко. Касније летописац*) прича: „И ту погибе Марко Краљевић, уби га Новак Доњановић, и ту погибе Костадин Жегљановац и Драгиш, су сами тијуђа војска и три војводе."

А тај бој на Ровинама био је 10 (22) октобра 1394 године.

Так погибе јунак над јунацима, најславнији Србин — Краљевићу Марко. Тад погибе, да доњијем живи, јер остави три камара блага:

*) В. Ст. Нов. „Срби и Турци", стр. 180. Исти летописац, мјесто Новаковић по имену, пише да је то било 10 (22) октобра 1394.

„Камо блага? сви жуте дукати,
„Један ђу ми ђевер дијелити,
„Што ће моје тијело умјешати,
„Други ђевер мој се жени брати,
„Трећи ђевер мајку и сестру,
„Мој слијепи по манастиру годе,
„Мој вјерној и сиромаху Марко."

И, ено, данас истиче петстогодишња година, нико слијепи гуслари српски пјева и помиње смрт Марков. И данас исто, нико не зна гроба Марковог. Нико, осим Бога и свога „игумана Светогорца Наса," који:

„О мртвом Марку сједи на Косову,
„Одјекне се прави Свјети Гори,
„Шкоро се под Вјелмидар крсту —
„Онђе сторе Марко умјешо,
„Пјесме му пјевају по крају,
„Да се Марку не гроб не разноси,
„Да се њему душмани не свете."

А над живим душама не могаше ни мртву Марку да се освети, ниче се он светити свему народу српском. Српски народ у Македонији са Краљевићем Марком изгуби посљедњу заштиту и сву слободу своју, а браћа Маркова, Дмитар и Андрија, изгубише сву очинску свој. Јер чим погибе Краљевић Марко и Константин Жегљановац, Турци са свим притисоше све земље михајлске, а Дмитар и Андрија, који дотле краљевали упоред с Марком, сад морадоше бјежати са отимати своја отаца, те Бог зна гдје ли у туђем свијету нести останише. Краљевићев Марков шири крај мрак петстогодишњег ропства, па исто тада — тако и данас.

Тим гробним, непробојним мраком одијељени су од нас она јунаја браћа наша и у самом овоме часу, кад биємо требали сви заједничи да одслужимо литургију свога Сретија и да учинимо петстогодишњи помен на новој души и у славу најславнијег Србина.

С. Лунин Лазић.

ЦЕТИЊСКО ЉЕТО.

Слике из црногорске престонице

од **М Ђурашића.**

Лета горе и планине пишу. Ма великих варошки све замиру и хите тамо на летовалиште. Чиновници добију одсуства, оставе утрубене поре, да се гуше у повареном ваздуху, а они хитају, да се надишу свјежег и чистог планинског ваздуха. Сирме се вјенчи, те се на чуја весеље бачко пјесме — и они отпутују својим кућама. Професори, предавачи и друго настојници заштеде много мало нешто новаца, па лета отпутују: неки по унутрашњости, а неки на страни, да прибирају грађу за мајесне студије. Тако ти је то по великим варошима. Тада обично Цетиње има доста гостију. Ту има: доктора, професора, разних стручњака и гимназиста са свијем страна, — има Срба, Чеха, Руса, Француза, Њемаца, Енглеза — па чак људи из далеке Америке. Чули људи за ово — за нашу сиромну престоницу и слободну земљу — за дивано цетињско љето — на нас обиђу. Има су сво то мила гости, а и они се хвале нашим гостопримством. По неки пожеле да се довољно надишу дивног цетињског љета, а особито цетињских љетних ноћију. — „Ту" — вели — „једини човјек осјећа, да дише, јесам на ногу и на сву ношу." Само, да сте чули једног професора — Чеха. То вели, да просто хвалише, него у знаједе новаше цетињско лето, а особито цетињске љетне ноћи. Прича нам човјек о ономе, што ми сами знамо, а нама то ново. Бијаше му ово четрдест година. Човјек омалеш, широких плећа и прсију, а прав као свијећа. Лице му бијаше пуно и сауда споро подлијевано крвљу. Очи мале і плаве, али необично живе. Чело наше широко, него високо, а коса, брчови и брада, коју често зачешљаше, густа и жута. Говораше српски, као Шумадинац, а и био је неколико година професор у београдској реалци. Осјећаше и мислише српски, а и небијаше мало Србин, него да је са срца Црне Горе или Србије. Као добар и свестрани посматрач, а дубоки мислилац пажљиво суђаше о свему. — Једним рјечи тјелесно и душевно потпуно здрав и правилно васпитан човјек. — Владимир Тителбах — тако му бијаше име и презиме. Бијаше човјек дружевна и прави весељак. Мој друг упознао ме је с њим на неколико дана пошто је дошао. Читаво лето провео је на Цетињу, и од зад смо се упознали више пута смо се састајали: — прије вечерје обично на Романовини, а иногда вечера у гостионици „Лијепи."

Романовина — то је до скора била дивада, а сад је општински парк. Није још подигнут, али ипак у сунчаном залеђу вије пуст. Овуда, овуда по двоје, по троје шетају. Клупа нема — мах замјеђује

дршање и апетит, глас и рјечи добри. Питао, као у јануару, обратио сам пажњу Цареву на врлину потребу не умарати се занимањем, радити више сједећи и чувати се од прехладе — па сам и овому томе писао Шевкином Величанству, по његовој наредби, која се тада налазила у Абистуману.

„У почетку августа је сам био позван у Петерхоф, деветога, и тада сам примио писмо тјелесног хирурга Гирша, да се здравље Цареви јако погоршало, и да је у туђу констатирано присуство бјелањчевине. Дошао у Петерхоф, најприје сам у тому неволном дану волио потиуну пажњу и потребите исљедјења помоћу дошавшег са мном професора Голубова. Показало се: постојано присуство бјелањчевине и цилиндара, т. ј. знакова апетита и цилиндара, т. ј. знакова апетита, као увеличана лијева желудац срца при слабом и честом пулсу, т. ј. знакова порока срца, и уремичесе појаве несвјесне, постојана слаб апетит, непријетно гритање. По томе је биле констатирана дијагноза, којој се кашље придружио прос. Лајден, и која се потпуно потврдила сва мојом. Надостављам, да је посљедња показала и релативно не дуго существовање болјести: „сапула бубрежна јако се одваја" и „једрина бубрега није знатна;" при дугом хроничном интерстицијалном апетиту сапула бубрежна одваја се трудно, једрина бубрега се увеличана, бубрези постају тврди.

„У писменом закључу о болјести, што смо поднијели Цару ја и дајб-хирург Гирш, биде је назначила болјест бубрежна, а отуда слиједеће учешће срца, и које сарнисе, а као омекшани на пометних јех уврова, значај болјести: тако је речено, да „болјест некад пролази, али у свим случаја урођено," (а као у отвори није било већ нијанше нада, да ће одрасти,) речено је, да је могуће поправљање здравља и продужење живота, ако само при најстрожијем врежму најзгоднијех услова и начина живљења (што као што смо били прописали послије јануарске инфлуенце ја и дајб-хирург Гирш); у противном случају казало се, да се неће моћи избјећи „врлоо посљедице опасности," особито кобег развића уремичесих појава и опасног ослабљења радње срца (и отуда растројство претварања срца и развића отока.)

„Погодба и начин живљења Цареви од августа јануарске болјести били су свагдашњи, т. ј. сасвијем противположни оному, што је требало његовом здрављу, и што су доктори препоручали: постојан труд умнијем занимањем, а често и тјелесним, постојан пушењем сна, честе шетње на ваздуху са свијем времену одсудни улаз на развиће и брзи тој болјести имало је хладно и влажно прошло љето, и још више влажна и хладна јесен (овако Цареви пробивши у Александрији (около Петерхофа), особито сивајка одаја у том сирату, најхладнија и у најнижем степену влажна. Цар није подносио врућину и хладу је тражио хладовину. Тек у августу је сам имао могућности да проучим ово прибивалиште (аудијенца 2 јуна била је у најбољој соби горњег сирата, куд је Цар и пристао у августу да се пресели четврта одаја за спавање), гдје је Цар провео пријеме од почетка маја до 18 августа.

„На несрећу и лошије услови и начин живљења Цареви мало су се измијенили на боље; одласак из Александрије у Бјеловеж није се могао извршити прије 18 августа, кад је у Бјеловежу било прије јесе влажно и хладно а у Спали и ако суво, али иначе сијено и хладно. А у Бјеловежу и у Спали Цар, по навици на ваздух и кретање, нехотице заборављајући препоруке доктореке, проводио је недуго у дому, па то се умарао, остајући на влажном или ако је био сух, на хладном ваздуху.

„Лијечење је биде погдавити противу уреничних наступа и против слабе радње срца; ниже, над с развићем отока уреничне појаве стадоше падати (појавио се већи апетит и сан се побољшао), лијечење се управљало искључиво на регулирање и уређивање радње срца. Али су сва средства слабо помагала и не за дуго.

„Расиретрти глас, да је Цару при посљедњој болјести била пуштена крв, а у јануарској инфлуенци, да се правио шпањски пластер, што је изазивало раздражење бубрега и помогло развићу несвјесности, лажан је: није се ни крв пуштавала, нити се пластер правио, нити у јануарској тако ни у посљедњој болјести."

* * *

Доносимо ову учешћа послије сахрањ тијела почившега Императора 22 октобра у 7½ сати у вече: „Ми, нижепотписани, нашли смо, при балсамирању тијела почившега Императора, знатан отов подкожног целуларног ткива у доњим екстремитетима и јетности крви на лијевој голњени; у лијевој дупљи клеере 200 кубичних центиметара сурутасте течности, обојене крвавим бојом; у десној дупљи клеере 50 кубичних центиметара тако исте течности; стари фиброзни оклаци у врху десног плућа; отекло ткиво десног плућа; у лијевом плућу отов горњег дијела и крвави инфаркт, у доњем дијелу тога истога плућа, усто овај доњи дијел врло је супрван и садржи у себи мало ваздуха; крвави инфаркт налази се у горњега крајо доњег дијела плућа и у разрезу има троугласту форму — један и по центиметар у уздужном разрезу и један центиметар у попречном; у срцу 30 кубичних центиметара крвавасте сурутасте течности, срце знатно увећано у обиму: уздужни разрез 17 центим., попречни 18 цент.; под серозним целуларним ткањем срца велика количина лојног ткива — срце се слабо отресуло; лијева шупљина срца увеличана и дувар лијеве коморице срца дебео 2½ цент.; мишић лијеве коморице бљедо, лабав и жућкасте боје, у десној коморици мишићни дувар танак 6 милиметара и тако исте жућкасте боје; инфаркт — преградница (valvulae) са свим је нормалан; у трбушној дупљи: около 200 кубичних центим. сурутасте течности у стомаку, и велика количина у цријевима; јетра мало увеличана, однос мускулатура; бубрези имају слиједеће разлике: лијеви — 16 цент. у дужину, 7. цент. у ширину и 4 цент. у дебљину, десни — 15 цент. у дужину, 6·5 цен. у ширину, и 4 цент. у дебљину, капсула бубрега обично дебљине и одваја се лако; површина површина бубрега сиваоразмрасте тамнокрвене боје; чврстоћа с бубрега неватна, корисна супстанција бубрега умањена од 6 до 7 милиметара, жућкасто боје, медуларна или супстанција тамнокрвене боје. Сарх тога, у лијевом бубрегу серозни мјешчић — 3 милиметра у пречнику. На основу више изложеного, ми држимо, да је Император Александр примиио од парализе срца при декорацији у мишићним хипертрофираном срца и интерстицијалном апетиту — присјетоји атрофија бубрега." Потписали професори Московског Универзитета Клеје, Зорнов; професор Харковског Универзитета Попов; професор московског Универзитета Алтухов, Харковског — Бјелоусов. Притврдио Министар Двора.

„Зборна главица." — То је један мали брежуљак при крају сјеверо-источног дијела парка. На њему се на њему по више мах сјуне и посједају, да се од шетње одморе — ту и разговарају. — Четвеса омладина с тога и назове тај брежуљак „Зборна главица."

Парк има врло лијеп павиљон, гдје дети врло често свира прегорска војна музика. Ми тројица често бе сјели на Зборној главици и ту пушили и разговарали се. Говор нам обично бе приносила њој, а пријатну вечару данској четвеској детској ноћи. — „Од вад сам сиђе" — рекао би г. професор — „не питам гостионичара, нити ми се јело? — а све поједем, што ми се пред ручку, или при вечери донесе." — Чист и свјеж четвеси ваздух и наша „Обновица" узроо су апетита, којим се сви страшно хвале на Четињу." Тако г. професору пријаше детски четвеси ваздух. Тако хваљаше четвеси дето и четвеси детске ноћи — он бијаше очарат њима, па смо много њих заједно провели у шетњи, разговору и весељу — и све посветили четвеском дету и четвеским детским ноћима.

Послије једне такве ноћи нас тројица састанемо се у парку — Романовски — Сунце залазаше на Лењевском Капом. Небо ведро, а ваздух чист. — Ладовина ка' но те на пламену. Парк пун свијета. Војска мулиа свира на павиљону. — Бијаше недјеља. Овамо, онамо, овдје, ондје по двоје, по троје, па и по четворо шетају по парку, или стоје и слушају музику. Канелини пливало и помадуја помад за помадом. Муслиманти свирају и не осјећају умора колико им је мило, што их школски свијет слуша. На зборној главици нема нико. У четвеском детском ваздуху може се дуго издржати, а да се не сједе. Сједа се обично пред сами одласак. Сада јем стоји, или шета. Све чило, свјеже и лако. И ми тројица, па да бијасмо прошли ноћ врло мало спавали, иако бијасмо наногама — не осјећасмо умора. Стојасмо и слушасмо музику. Муслиманти отиочину. Они, који стојаху и слушаху сад продуже шетњу. Дан је мунгла свирала г. професор је стојао и најмање слушао. — Није био занесен, али је нама био заинтересован. Ми двојица чисмо му друштво, па кад је музика престала и ми продужимо.

— „И сувише вјештине" — рекне ће госп. професор — „од младића, од којих већина вијеку свршили на основну школу."

— „И сувише" — рекне ће мој друг — „у вратом и неватном времену малоног занимања тим." —

— „Замета и сувише" — ухватим — „кад се уме у обзир и то, да се врло рјетко практикују и да им је то споредно занимање."

— „Како споредно?!" — Изненађено упита г. професор и нестрпљиво чекнуваше одговор. Жестоко — и готов бијаше ступити у препирку — но бјеше ме разумио па брже боље —

(Настављ. се.)

Књижевност, уједетност и просвјета.

(Претплатни позив.) Примили смо овај позив: За које дан улази у штампу друга моја српска књига за народ:

КРАТКА ПОВЈЕСНИЦА СРБА

Књига ова обухвата сву прошлост Србиству од постања Сриства па до данашњег дана — до ове 1894 год. Цијела повјесница Срба од њених 10 хиљада година обнавља је у овој књизи у облику приче, па је писано без нијанших учешћачких назарлама; кратко и јасно, свесна прегледно и разговјетно, тако, да сву књигу и сваки бунвара може лако разумјети и упамтити. То, што стоји, да је народна повјесница најпрво и најпорисније штиво за народ и за подмладак народни: онда би и ова моја „Кратка повјесница Срба" била најпоучнија, најпорисније и најјеснија б о ж а ј а и с в е т о с а в н а д а р за школску Срчад, а у истој мјери била би ова порисна и за све одрасле Србе и Сриства, који имају срце за свој род и народ. С тога молим све српске основе, друштва и поједине имуће Србе родољубе, нека овом „Кратком повјесницом Срба" снабдију нарочито школску подмладак свој, на овда дана се не боје, да ће нам се народ одродити.

„Кратка повјесница Срба" имајаће око 10—12 штампа, табака исте величине као моја „Срба у Данској," а цијена ће јој бити само 35 новчића в. пр. или у српском новцу само 80 пара дин.

Поштарину ја не плаћам из ма кога, али сваком без разлике, ко узме бар 10 примјерака, дајем 50 на сто попуста (рабата). Испод 10 примјерака не дајем се рабат. Ко наручи само један или два три примјерака треба да приложи за сваки примјерак јен по 5 новчића (по 10 пара дин.) на поштарину.

„Кратка повјесница Срба" излаћи ће из штампе најдаље до Новодјева српског, ако сваким и раније. То значи једино од — Претплатника. А претплата је само ово, што стиже прије излаза књиге.

Имена претплатника штампаћу се у књизи. За то Вас лијепо молим, браћо Срби и Сриства, да се живо лагите скупљања претплате и да ми прије пошаљете књиге послије претплату и имена претплатника.

Ко ми јим шта хоћу да „Срби у Данској," молим га, нека што прије измири.

Све поруке нека слате само на моју адресу: Сима Лукин Лазић, Загреб, Хрватска, Гундулићева улица бр. 16. Што год ми се шаље и поручује мимо моје адресе на то ја не одговарам.

Загреб, у очи Метрова дне 1894.

Сима Лукин Лазић.

Србе Родољуби!

Са задовољством Срисва Загребачка академска омладина јавља свима српским родољубима један мог случајан добитак, који ми да послужи као знатан прилог за најлакше материјалних прилика. Висока вр. зем. влада у Загребу одобрила је правила „Друштва за помагање сиромашних а вриједних Срба слушача у праву, свеучилишту Фрање Јосипа I. у Загребу" и тим је у мјесту омладине учешћа један велики обрт на боље и задовољена она потреба, која се врло толико ми година у редовима српске загребачке свеучилиштне омладине осјећала. Сад у овај мах стојимо пред тим значајним добитак, који још не можа да послужи овом својом правом задатку све доде, док тијеса народног одушевљења не доведу развитак његов на овај степен, с којега ће моћи у достатној мјери својом циљу одговарати. Овдје у погану имамо опет трепутак, који је достојан друг свима оним трепуцима, у којима се манифестирала толика дарежљивост и милосрђе реда српског. Резултат тих трепутака увјерићемо нас о овом мојем успјеху, који ће наше хуманитарно друштво одјеком српских родољуба постићи. Не можемо се с тога ни помислити, да би ово друштво, које је за насјељи народ наш мали управо инкаки терет, нашем неуспјеху подлегло.

Срби родољуби! Морална душност била би нам по самој истинитости стварне имајати овдје у своју потпуности праву слику колонија и стада толиких српских овдашњих омладинаца, ал' нам је то и при набољој вољи малој управо немогуће, а с друге стране држимо, да није ни потребно, пошто је то сваком Србину, који пажљиво прати српске прилике довољно познато. С тога ћемо само поновити снима српским родољубима познату живу потребу ово решења, да је српска загребачка академска омладина од свих омладина најсиромашнија. Сваки, који боље осјећа свој бољи материјални положај влини се ово позиција, а врлина сиротиња долази овамо у пади, да ће овдје на лаким начин себи егзистенцију створити.

Број таких прелазимо је ове године седамдесет готово све опаног материјалног стања, па ако у напријед остаосмо. Пошто је ово истакнуто стање сваком Србину познато, надамо се да ће се и овога вардашња љубав народа српскога на сјајни начин манифестовати. Та познате карактерне црте народа нашег не дају нам, да овдје у многим и дугим редовима чекамо ангел на српска родољубе, пошто смо ваше не увјерени, да ће сваки српски родољуб слиједити глас своје племедите свијести и одазвати се на овакав начин, као што је он то увијек обичавао.

Према правилима нашега друштва називи чланови могу бити основачи или помагачи. Основачом по § 8. постаје свако, ко плати најмање 30 фор. сребром тридесет фор. а. пр. у једанпут или у десет мјесечних оброка по 3 фор. Помагачем постаје по § 10. свако, ко плати годишње 5 фор. а. пр. одједном, а тако исто и они, који су мањи, иако дар било колико или колико колеђених хиљ. свом хуманитарном друштву приложити.

Новци ће примити се захвалношћу сама управа „Друштва за помагање сиромашних а вриједних Срба слушача у пр. свеучилишту Фрање Јосипа I. у Загребу" (Университет).

Из извредне сједнице управљачког одбора „Друштва за помагање сиромашних а вриједних Срба слушача у пр. Свеучилишту Фрање Јосипа I. у Загребу, држане дне 1. (13) новембра 1894.

У Загребу, дне 1. (13.) новембра 1894.

Предсједник
Ђура Адлеш
предсјед.

Тајник
Глиша Н. Гојковић
предсјед.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

За шуме. *)

(Из београдског „Тежака.")

Чувај бијеле вожде за кише дане.

Нар. Пословица.

Ако добре и савремене шумарство мора — погледом на потребности своје земље — отајати увјет за основно стопеми, па и човјечјих дјелова и стожића није тако исто добро, тако исто савремено подјело привреде: онда, ка шумарство могу важати и и врло нужно бити много друштвене установе, над којима се пошска привреда већ одавно увеличала.

Тако видимо да се приватна сопственост у општо много јачи развила под земаља, него под капитала: али од свију земаља најпозније под оних, које се најмање могу опојати се радњом и капиталом, т. ј. под шуме.

У државама, које су наше по прије једно столјеће биле у шумарству на овом степену развитка, на коме ми још и данас стојимо једна се народ сјећа времена, кад се дрво на шуми добијало бадава и кад се мислило: да дрво расте само себе.

Оне су мисли и тврдње почеле већ одавна у селима па и у најнижем степену културног развића стојећим државама, само још у нашој напредној Србији влада опште мишљење да: „дрво и сорго расте сваки дан" и да шуме нијесу вјечно да траје. Наш сељак не држи још ни дан данас шумски простор за праћу и то све због грубог народно-привредног анахронизма, а на штету наших шума.

Нарочито у ово посљедњих неколико година, од кад се почеше — или само почеше — наше шуме отрачавати, или као што то наш сељак каже: „од кад нам се поче шуме на руку отимати," од тог времена постала је ова стара изреченица пословица: „мрчевина тесовина" свакидашња узречица. И заиста, погледајмо од окрута до окрута, од среза до среза, и од сеоштина до сеоштина, на шта залазе? Видимо сами шумске пустолинам. Нарочито у т. зв. поштенским шумама и приватним завјетина „забранама" обично се шуме дан и ноћ, посо у близина мјеста и вароша гдје се на богатству продаје. Ово се ипак рјеђе на очигред и полицијских и шумских власти и шумара. Ово је права: „српска шумска политика," која ће нас довести до скоро просјака.

Дом се свакако са нашим шумама газдује, наши пољопривредници неумјерно раде, што по њиму: увели се на четвеј шиле, па се утрајују који ће прије и боље да примјене који интензивнији и практичнији начин рада и газдовања, да тако увећа приход од свога имања.

Већина шума у свакој држави на и под нас својина су државе, а далеко мањи дио јесу: општинске, селске, црквене и манастирске и приватне шуме. На под једних па под других, нема ни спомена о какву рационалном раду.

До сад су наше шуме биле правО

*) Који год чланак о шумама нађемо особито у врлодном „Тежаку" ми га доносимо нашим читаоцима намјером да у њима побудимо пажњу на наше шуме. И овај чланак може нас побудити, да размишљамо о стању наших шума, и ако говори о шумама у Србији. У.

насторче у стаду свију трава народне привреде, а нарочито државне. Наше су се шуме почеле да сатиру већ одавно, што се махова напретна тиче, и овдје можемо слободно да тврдимо: да се напретном политиком (унутарњом) упоредо напредује и сатирање наших шума. Општинске и сеоске шуме, које су за тавнице у нашим „новоослобођеним крајевима" државе, почео је народ од неколико година на овамо рекидно да сатире, и то због тога, што држе да ће им те све шуме држава одузети приликом: „ограничавања шума," и што у новом закону о шумама, и у упутствима на подјелу и ограничавање шума стоји: да су у овим новоослобођеним крајевима све шуме државне.

Чл. 9. „Упутства за подјелу и ограничавање шума државних, општинских итд." каже: у ослобођеним крајевима по чл. 1 (алинеја 3) зак. о шумама, све су шуме до сада биле општенародне, а по чл. 38 закона о уређењу аграрних односа за вријеме турског господарства, које им било приватних шума.

Поште у ослобођеним крајевима које скоро све на својој земљи одгајамо гору од времена кад је тамо завладала српска држава, које неби могле бити добиле од 10 год. па старије од 16 година; и поште рјетко по моме доказати право својине највјешког дјела шуме, судећи потврђеним таванјом; то се одиста по том закону у ослобођеним крајевима сматрају све шуме државне (прије опште народне.)

Зашто бих у ослобођеним крајевима да су све шуме само државне дов се у осталим дјеловима наше земље узима држава шума и дијели народу? Да ваљ и овдје прва шумска политика?!

Прво и прво требало је овдје наћи неког шумара, па у упутствима за шумску економију тачно означити: какве и колике дио шуме треба да остане комисији појединих општинама, селима итд.; а друго, требало је одмах у почетку објаснити народу, да комисија односно држава не отима шуме за себе, но их узима само под свој надзор, да се неби нерасложно сатирале те да их тако сачува и колико, не за себе, већ опет за народ јер ће он у првом реду на тих шума за себе највећу корист добијати. Оставити шуме сваком стању у селу се данас свакако, значило би им више но мање, до: „натјерати вуку цигарицу на врат на овдје кнеј." Сеоска би се братија врломе напромишљено шуме растрабио и сатро, па би остала пуста брда и голети, које би произвјеле сваке године хиљаду несрећа у првом реду сељаку а непосредно и држави, и осим свега тога, сеоска би морао отрошити данас да плаћа на огољена и неплодна брда.

Овакав народ особљајостима, боји се, да ће му држава све одузети на вели: дај дај нијемо да сјечемо и продајемо буд за шта, јер боље пита него пита. Да ако су нам доцна спасоносјелне мјере на самим већим варошима и мјестима, гдје су ниједе простране са стотинама кола сирове шкоде растјерана и др. дрвета, које сеоске за богатоју даје. Овако се јавно ради по цијелој Србији на очиглед полицијских и општинских власти и са знањем т. зв. шумара.

Држава као највјешта надзорна власт над шумама мало државним, тако и општинским, сеоским итд. даје овима малу слободу располагања у земљама, које стоје на нашем степену културе. Чим је строжија мјера и општенитости, тим је већа слобода располагања. Та је слобода за сваку грану привреде тим нужнија, чим се брже та грана мора рачунати на промјену околности. Али шума са својим спорим растењем, које врло мало ускорити може и најдаровитија шумар са својом уско ограниченом производњом, мала на свакуладију, само у толико, у колико њена шетна бива ранија и трошку сталног приноса. С тога се мјеновима могла мијешати полицијска власт у шумарству у толико, у колико те земљене привреде одиста неби могла подносјети.

Шта је узрок тога мијешања државне полиције и шала је утицај имала на наше шуме?

Одговор чист и јасан дају: политика с једне стране, и огољена брда по Србији с друге стране.

Ја ћоћу доћи и објаснити овога онај један драстичан или потпунити примјер на шумске и полицијске прилике ових:

„Један бивши чувар државних шума пријавио је полицијској власти на пријеме од све посљедње три године преко 600 шумских преступника. Шта је било са тим шумарским пријавама? Јели који од толиких шумских преступника казнен, бар на одговор зван? Боже сачувај! Парница се вршила најмирнијим и најтајнијим путем. Отпушени сељак отишао је право у кућу (односу канцеларију.) на дан пративаму за ову ствар и пријаву је нојела поврчини, и тиме је парница свршена." И вук сит и овце цијеле!

Шумска управа и уређено шумарство, треба у првом реду да се стара и води бригу о шумама, а то у цијелом свијету биће, а не полиција. Полиција нема други задатак у погледу шума. Она води бригу о шумама само са пријекор и тргнаћнот гледишта, и притече у помоћ у сваком другом случају, на захтјев државних шумарских власти.

У економском погледу, нема држава поред полиције друге утјеке на шо радној и рад на пољу земљорадње, сточарства и т. д. Ту су произвели друге власти и са другом тенденцијом.

Чим је привредимну слабија и народ сиј гаћина, тим је више он и цио његов економски живот на шуму упућен. Поред огрева, дасина, поваше дота и шина, употребе дрва за алате и разне друге грађевине и циљеве, као и поред стотину других користи, које из шуме добија не може подупривреднна без шуме живјети, а тога треба свим подупривреднне да свом снагом настане, да шуму чим више може штеди, а што је напјаннијо, нема на захтјева, да се шуме нису за политику, ни политика за шуме!

Ко је увукао наше шуме у ту мјере, ћу политику? Увукао ко је шуме домоћица на већ одавно приближавамо, а пре плеће то и цио народ, кад протре очи на види, јасно је грдно благо поновала и нашу је огромну штету нанијела Србији, фиолосера наших шума — политика.

Ко, које се бринете о срећи и напретку свога народа и отаџбине; ви, учени и зрели мислиоци, које чули народ тако мјерно слуша и слиједи, недајте народу да упропашћује шуме, то највеће благо Србије и њених житеља: не дајте да опусте и подивља ова благословена житна земља, за коју је толика српска крв проливена; већ настојте, да се ширење једни непремостиви јаз између политике и наших шума, јаз, који иначе наше постати неће, па ће вас благословити и она будућа жетва што се нашим шумама шета. Недајте јер је пропаст близу.

А ти дивљачари народе, помотри мало ту кобну сјекиру, ту злосретну кудељицу; које куца дан и ноћ шкрам наших шума. Помотрати мало на сред шуме на послушај оно мајушно зелено лишће, па ћеш чути како ти молећи шапће, како ти пјева тужну пјесму, коју завршује тајанствено на' нчајно: „Срби браћо и Богу је жао!"

(Дух и његова практична употреба.) С југа, гдје му је постојбина, распростро се данас дух по свом дому.

Духа имо наше врста. Најјаче га разликујемо по изгледу, боји, мјесто у доба, у коме зри.

Дух заузиса земљу чисту, јаку, лише сушу, но влажну, а, што је најјачије, неспутну са изоштреном влажношу. И само у таком положају дух израста чврст, постаје трајан и упуклан.

Дух не воли земљу своје најубреку, већ стару земљину снагу. С тога воли земљиште, гдје смо ради дух сијати, на годину раније пољубрити а то ђубретом свињским или овчим. Осим тога добро је и ђубре коњетије и голубије, као и мало од дрвета и дрвеног угља.

Сјеме од духа мора се, данас је у земљи још доста влаге, густо сијати — ако хоћемо да добијемо читав дух, а рјетко — ако хоћемо да имамо крупне главице.

О томе доба, како се дух сије, како се дође за шеста гроа, како се оцјеђује, плеви, задиса — изванно је напомињати.

Ако смо ради да нам дух и прво зиме траје, то га морамо у времену врста главом покрити и у опште чувати га на згодном мјесту, да се не би смрзнуо. Буде ли то, онда га треба правити по на тиха, како неби сасвим пропао. Осим тога, треба га прво зиме часто надгледати и прибирати. Главице које су већ озиру подлегле, треба одмах уклањати.

Дух остављен за сјеме треба држати на суном мјесту и на промаји. Пошто сјеме од духа само за двије године одржава клијавост, то сваке године треба прово водити ново сјеме.

Дух служи за храну сирова и приправљен на разне начине. У медицини и лијечиштву игра јаку улогу. Мокрачен „облаже се на чирева и разне убоје. Кувам у сирћету и разије, облаже се на неимотине. Осим тога што дух благотворно дјелује на лијеп дудима, он се још, од незнаћених времена, употребљава као изврсно средство против многих и разних болести под отоке и шкрке. Земљодјелне грађане, очију и главе успјешно дух лијечи, над се на ситне дјелове сјече с брашном помијеша и загиљеви, па се тиме болесни дјелови облажу.

Дух се може давати живини у таној форми, као добро средство за лијечење, и преко цијеле године и то једном или два пута у седмици.

Најзад дух се употребљава и за прављење и разликавање печурака: које су отровне, а које су опет за јело. За тај случај треба печурке сушити с додатком духа, па ако дух измјени своју боју, онда су печурке отровне, иначе не.

(Десет заповједи за заштиту шума у стајама: „Пријатељ Народа" доноси:

1. Буди животињама пријатељ, а немој је злостављати.

2. Сарби за топлу и пространу стају; нека буде у њој мир, ред и чистоћа. Стаја нека буде свјетла и зрачна. Поји марва добре и суве стоје, да може слатко спавати и почивати, тако ће се опрљенити, па ће моја опет тим више и лакше радити.

3. Давај марви у редовите времене доста правилне и здраве хране, навиђај је особито у спарно доба и на сјеву чистом и на прохладном водом; чим напорније ти марва ради, тим врједнију јој давај храну. Не мијењај промјеле храну, већ пређаи постепено од једне врсте хране на другу, тако ћеш очувати марву од многих болести.

4. Држи јасле, воћаке, чабре и све сараке за стају, као што и мајчино посуђе у најчистом реду и чистоћи, да се не квари храна, напој и мљеко, и да ти марва не оболи.

5. Нек радне чисти помиљано марву од прашине и гамади, не штеди чешаља, јер је чистоћа пола хране. Чим боље марву чистиш и редиш, тим боље ће те уносјевати и тим више ће јој цијена расти.

6. Пази да те марва можда не трпи, нада је хранити, навиђати, упрезати дотиш или подвинати; мотри јој наметање. Она ваш је на мој закону неуредност, болест или рану, позива с мјеста извуче мишмаре на помоћ. Не пази на савјете врачарица и надриљечитеља, јер ти такови људи често марву упропасте.

7. Осигурај своје стаје и марву од штете, које би могла настати од ватре или пожасти, на ћеш се тако обранити од великих губитака.

8. Пази да тегљећ марви орма водно пристоји, и да ју се муди. Немој мучити коњ мољу им на очи тако силно пасјене (шаховице.) то нијемо врло смета вида реде, а мијете не користи. Уже (тренин,) које много употребљавају да тобом коњ поносити главе дижу, муче је те чине опорнима и непослушним.

9. Марву клати бичем само у случају необходне потребе, при том поступај умјерено те сваки срдитост; тиме ћеш постићи, да си разумно биће, а марве ће бити привршено, па ће на рјеч послушати.

10. Буди вала стриљне са животињом особито с младом, бојажљивом и плашљивом. На мајар баш и злочеста била, помисли, да је свако злостављање и грутност на врема животиња Богу мрска, па ко тога могла би злостављена марва губити на својој приједности, а на штету окрутна властника.

Само доброчинство, које изванно нас остаје, неки добро плодоно; најмирнија та доказа Божје и пријатеља добрих људи.

„Чист је душа, Богу драго —
Нијем мучит мјеном благо."

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 18 новембра.

(Благодарење.) У понедјељак, 14 новембра, поводом срећног вјенчања Њиховијех Величанства Цара Николе II и Царице Александре Феодоровне, које је ово са православном вјером добила Хесен дармштадтска Принцеса Алиса, било је благодарење у дворској капели у присуству цијелог Високочастивог Двора, државнијех великодостојника, царског-руског отправника послова г. Вурцеља. Начелнице дјевојачког института гђице Мртвог, и г. пуковника Сумарокова са госпођом.

(Из дјевојачког Института Царице Марије.) Прослава двадесетогодишњице овога завода, која је имала бити на Ваведеније (21 новембра) о. г. одложе се због смрти у Богу почивулога Императора Александра III. и короте која је услијед тога настала. Тако исто одложе се и све остале свечаности, које су са тијем даном, као институтским крсним именом, скопчане. Биће само у институтској капели служба Божија о благодарењем, а послије овога раздаће се награде оним ученицама, којима су исто досуђене за њихово одлично владање и учење у прошлој, 1893—4. школској години.

Сјутра, т. ј. у недјељу 20 новембра, држаће се заупокојна служба Божија о парастосом за покој душе блажене успомене достојне Царице Марије Александровне, оснивачице овога Института.

Извјештај који је ове године имао изаћи и у ком би и сама прослава имала бити описана, — одложе се такође за идућу годину.

(Српска земљорадничка задруга.) Већ је отпочето уписивање у чланство „Српске земљорадничке задруге" и за ову — трећу годину. Надати је се: да ће сви досадњи уписници обновити уплату, и да ће их се још и приновити, пошто су досадњи задруге такви, да потпуно задовољавају циљ, који се намјерују и ради чије је „Задруга" установљена. — За Црну Гору главна је повјерена другу г. проф. Павла Поповић, коме се треба што прије обратити с уплатом, јер је већ на измаку ова година.

РАЗЛИЧИТО.

(Земљотреси у Сицилији и Калабрији.) Поближе вијести о земљотресима, које су се дана 17. о. мј. осјетали у Сицилији и Калабрији описују догађаје пуно горе, него да се мислило. У Регио (Калабрија) тресло је више пута у шестоно. У Стромболи ударао је трајао преко десет секунда и рушила се куће, преко су оштећено. Мешини помјерилу се потресе цијелу већ уз недовољу тутњаву; тамо има и рањених и мртвих. Потресено подручје обухваћа цијелу Калабрију и сјеверну Сицилију. Свјет утаборио се под водрим небом. Из Месине и Катаније бјеже становници у толиком броју, да су оба града мало да не пусте. Најстарији људи не памте такво честих и жестоких потреса. У Калабрији руше се и повећа трговишта. Нелика је невоља. Области настоје, да помогну, но слабим успјехом. И овом се приходом показује, како је жалосна управа у јужној Италији. Уструјавају се одбори и отварају субвенције. Нападно јавља: У Ређу исјеред потреса порушено је много кућа и јавних зграда, међу њима пресјетура, градска вијећница, судбена зграда, пошта и бројне итд. Суд уређује у једној касарнској гомбоћници. Кашњеници пријеђутени су из тамнице на ратне бродове. — У Мешини у посљедња 24 сата осјетило се девет потреса. — У Палми осим шесторице, што су животом настрадали, имаде преко 300 рањених. Потпуност је кућа порушено, а 300 их се може скоро час срушити. Читава штета на покустим и зградама износи преко два милијона. — У Сан Продоному одговано је 48 мртвих исход рушевина куће, а 150 исход других приватних зграда. Број рањених не може се установити. — У Сан нари 8 мртвих и 300 рањених.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА".

ВЕРДИН, 14 новембра. — По вијестима из Петрограда Цар је примио све министре врло милостиво; и Гирсу је одговорио, који је образложио своју оставку болијешћу, да жели још унапријед с њим заједно радити.

ПЕТРОГРАД, 15 новембра. — Уз грмљаве топова јучер у подне обавило се свечано вјенчање Царево. Послије вјенчања царски пар примио је честитања.

ПАРИЗ, 15 новембра. — Камара је примила мадагаскарски кредит са 377 против 148 гласа.

БУКАРЕШТ, 16 новембра. — Парламенат је отворен престонијем говором. Краљ нагласује односе са свијем државама најпријатељскије. Финанце су у добром стању; буџет текући је без дефицита.

ВИОГРАД, 17 новембра. — Алимпије Васиљевић посланик у Петрограду пенсиониран је.

ВЕРДИН, 18 новембра. — „Тагблат" доноси из Одесе, да се стање здравља Царевића Георгија погоршало.

ЈАПОНСКО-КИТАЈСКИ РАТ.

ЛОНДОН, 18 новембра. — Јапонска је одбила 40 милиона ратног индемнитета, и тражи 50 милиона за ратне трошкове.

На знање.

10 октобра ове године нестао ми је **црногорски „револвер"** из мога дућана **№ 97052**. Ко би ми исти револвер могао провући или доказати, даћу му **25** талијера сувоме.

Цетиње, 18 октобра 1894.

(5) **Шпиро Милић Бјелица.**

Уредник: Др. А. Темановић — Издавалац: Државна Штампарија. — У књиж. при. државној штампарији.